

УДК 327 (73+71)

Артемчук Д. В.*Науковий керівник: Конопка Н. О.,
кандидат історичних наук, доцент*

СПІВРОБІТНИЦТВО США ТА КАНАДИ В СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті проаналізовано характер і ключові аспекти співробітництва Канади та США у сфері оборони та безпеки на дво- та багатосторонньому рівнях. Розглянуто головні платформи співпраці двох країн у військовій сфері. Простежено еволюцію відносин між Канадою і США у XXI ст. Досліджено внесок двох країн у підтримку миру та безпеки у світі і їх співпрацю в рамках НАТО.

Ключові слова: Канада, США, військове співробітництво, безпека, оборона, НАТО.

Artemchuk D. V.

US AND CANADA COOPERATION IN SECURITY & DEFENSE ON THE PRESENT STAGE

The article analyzes the nature and key aspects of Canada-US cooperation in the field of defense and security at the bilateral and multilateral levels. The main platforms of cooperation of the two countries in the military sphere are considered. The evolution of Canada-US relations in the 21st century has been traced. The contribution of the two countries to the promotion of peace and security in the world and their cooperation within NATO are examined.

Key words: Canada, USA, military cooperation, security, defense, NATO.

У XXI ст. держави зіткнулися з новими загрозами суверенітету й територіальної цілісності, розвинувся тероризм, з'явилися кіберзлочинці, посилились суперечності між державами. Співробітництво між країнами в сфері безпеки і оборони отримало новий поштовх до посилення. Канада і США – одні з найбільш розвинутих країн, і їх співпраця у забезпеченні безпеки як на своїх кордонах, так і загалом

Північної Америки є головною у їхніх відносинах. Тому ця робота досліджує довголітнє співробітництво між США і Канадою, яке може стати прикладом успішної співпраці у сфері безпеки і оборони для інших держав, які прагнуть захисту своїх кордонів. Також це є прикладом для України, яка має розвинути на стратегічному рівні свою співпрацю з державами-сусідами, які поділяють її прагнення до захисту власного суверенітету.

Тематиці відносин США і Канади у сфері безпеки і оборони на сучасному етапі присвячена велика кількість наукових праць, однак переважно зарубіжних авторів. Американські і канадські вчені найширше описали стан та перспективи відносин двох країн. Серед американських вчених слід виділити експертів з міжнародних відносин і політичних наук, таких як: К. Ек (C. Ek), К. Хаддал (C. Haddal), Р. Шнепф (R. Schnepf)[8], І. Фергюссон (I. Fergusson) та Дж. Мейєр (J. Meyer) [10], які дослідили відносини США і Канади у сфері оборони у XXI ст. на двосторонньому рівні, однак приділили мало уваги багатосторонньому аспекту їх відносин С. Луї (C. Louie), що розглянула головні напрямки співпраці у сфері кібербезпеки між двома країнами [12].

Серед канадських вчених слід виділити праці А. Моєнса (A. Moens), С. Кушинга (S. Cushing), та А. Дауда (A. Dowd), які у своїй праці «Виклики для кібербезпеки Канади і США» («Cybersecurity Challenges for Canada and the United States») проаналізували сучасні виклики в галузі кібербезпеки для Північної Америки, а також співробітництво США і Канади з іншими країнами в альянсі «Five eyes» [14]. Українська історіографія представлена невеликою кількістю праць, що обмовлює актуальність подальшого вивчення проблематики канадсько-американських відносин у сфері оборони і безпеки. Однак можна виділити дослідження І. Дерев'янка, який у своїх працях поверхнево розглянув оборонно-безпековий вектор відносин двох країн і їх співвідношення сил, не дослідивши ґрунтовно окремі платформи і напрями співпраці Канади і США у сфері оборони і безпеки [1; 2].

Мета: охарактеризувати співробітництво Канади і США в сфері безпеки і оборони на сучасному етапі. Реалізація описаної мети передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати ключові аспекти співробітництва двох країн у сфері оборони і безпеки;
- розглянути основні платформи співпраці у військовій сфері Канади і США на дво- та багатосторонніх рівнях;

– дослідити їх внесок у підтримку миру і безпеки у світі в рамках НАТО.

США і Канади пов'язані між собою найдовшим незахищеним кордоном у світі і розглядають один одного як стратегічних партнерів. Вони є найближчими військово-політичними союзниками і їх співробітництво в сфері безпеки і оборони сприяє кращій обороноздатності двох країн. Канадсько-американські відносини віддзеркалюють взаємини «комплексної взаємозалежності», де кожна з держав знаходиться в безпековій залежності одна від одної [2].

Головною платформою для військового співробітництва Канади і США є Командування повітряно-космічної оборони Північної Америки (NORAD) [23]. Ця об'єднана система аерокосмічної оборони США та Канади була створена 12 травня 1958 р. У 2006 р. було підписано постійний договір, що зняв необхідність його формального оновлення кожні чотири роки.

NORAD – єдине військове командування у світі, що звітує одночасно урядам двох держав, а головування здійснюється по чергово американськими і канадськими військовим чиновниками. Завданнями NORAD є контроль повітряного та навколосезного простору, попередження про повітряний або ракетний напад, протиповітряна та протиракетна оборона. В період «Холодної війни» система базувалась на трирівневій радіолокаційній обороні всієї Північної Америки, для виявлення будь-якого вторгнення у повітряний простір двох країн [4].

З моменту створення NORAD, Канада задіяна у Північній системі попередження – системі з 11 дальніх та 36 коротких радарів вздовж усього арктичного узбережжя Північної Америки. Разом з іншими радарми NORAD система утворює радіолокаційну зону довжиною 4800 км і шириною 320 км, що охоплює Аляску, Канаду, Гренландію, і дозволяє NORAD виявляти всі повітряні загрози [15].

Із закінченням «Холодної війни» та зменшенням загрози з боку Радянського Союзу NORAD еволюціонувало для вирішення інших проблем безпеки. Командування активно брало участь у виявленні малих літаків, які використовувались для перевезення наркотиків та контрабанди. В результаті NORAD активізувало свою діяльність на південних кордонах США [6].

Після терактів 11 вересня 2001 р. відбулися переговори між Міністерствами оборони обох держав про поглиблення військового співробітництва за моделлю NORAD в контексті новоствореного Північного командування США, з включенням сухопутних та морських сил. Проте громадськість Канади була стурбована тим, що та-

кий крок може вплинути на суверенітет Канади, і в серпні 2002 р. уряд Канади оголосив, що канадські військові не братимуть участі в Північному командуванні. Однак, у грудні 2002 р. обидві країни підписали нову угоду про створення групи дво- національного планування, заснованої на основі NORAD, для координації реагування на теракти та інші загрози [17].

У серпні 2004 р. Канада та США внесли зміни до NORAD, щоб дозволити країнам обмінюватись інформацією про потенційну загрозу від ворожих балістичних ракет. Оттава та Вашингтон також домовились розширити сферу дії угоди, щоб охопити і морський простір. 14 лютого 2008 р. командири Північного командування США та Канадське командування підписали дво-національний план цивільної допомоги. Відповідно до плану, збройні сили кожної країни після відповідних консультацій з цивільною владою двох держав, можуть прийти на підтримку військовим іншої країни у випадку надзвичайних ситуацій цивільного характеру, таких як повені, землетруси або наслідки теракту [8].

У 2012 р. між NORAD, Північним командуванням США і Канадським командуванням було підписано «Рамковий договір трьох команд щодо арктичного співробітництва» та «Постанову про тристоронні тренування військових та спільні навчання». Рамковий договір визначив, що Арктика не є регіоном зіткнення інтересів двох держав, а канадські та американські військові підтримуватимуть інші відомства для відповіді на загрози та небезпеку в регіоні. Метою договору також є сприяння посиленню військової співпраці в Арктиці та визначенню конкретних напрямів співробітництва у проведенні операцій з питань безпеки і оборони. Другий документ був підписаний для посилення підтримки місій з безпеки та оборони шляхом комбінованих навчань та співпраці між трьома командуваннями. «Постанова про тристоронні тренування військових та спільні навчання» забезпечує своєчасну та скоординовану відповідь на проблеми безпеки та оборони Північної Америки [16].

У 2017 р. в доповіді комітету з питань національної безпеки та оборони Сенату Канади зазначалося, що забезпечення готовності Збройних сил Канади в контексті оборони Північної Америки є завданням, яке набуло додаткової актуальності в світлі посиленої агресивності Росії [6]. І вже під час зустрічі Дональда Трампа і Джастіна Трюдо в 2017 р., у Білому домі, в спільній заяві було підтверджено, що країни є незамінними союзниками в обороні Північної Америки та інших частин світу, а також домовились про модернізацію та роз-

ширення NORAD у галузі повітряного, морського, кібер- та космічного співробітництва [11].

У 2019 р. були проведенні регулярні спільні навчання для перевірки систем та обладнання NORAD, відпрацьовані різні сценарії на загрози, зокрема у повітряному просторі. Крім цього кожного року проводяться навчання «Maple Resolve», які є найбільш комплексним та найскладнішим спільним навчанням армій Канади і США. Завдяки цьому покращується військова сумісність США та Канади та підтверджується висока готовність військ до проведення спільних операцій повного спектру. Канадська армія бере участь також у навчаннях Національного навчального центру та Центру спільної готовності США як частина багатонаціональних сил. Армія США, своєю чергою, бере участь у щорічних канадських навчаннях «Unified Resolve» [9].

4 березня 2020 р. розпочалися трижизневі навчання ICEX 2020, які мають на меті оцінити оперативну готовність в Арктиці військово-морських флотів США і Канади разом з флотами Норвегії, Великобританії та Японії для збільшення досвіду проведення операцій та підтримки регіональної стабільності в Арктичному регіоні [20]. Арктика – це потенційний стратегічний коридор між Індійським і Тихим океанами Європою та Північною Америкою, тому військово-морські флоти повинні перебувати у бойовій готовності для гарантії безпеки та підтримки співвідношення сил в Індо-Тихоокеанському регіоні та Європі. ICEX 2020 надає можливість підводним човнам продемонструвати бойову та тактичну готовність до постійних операцій в унікальному та складному арктичному середовищі [19].

Наступною платформою для співпраці у військовій сфері є Північноамериканська ініціатива морської безпеки (NAMSI). Метою NAMSI є поліпшення сумісності морських сил між канадськими, американськими та мексиканськими силами у відповідь на регіональні загрози на морі. NAMSI надає засоби Канадському командуванню для посиленої участі з Мексикою та США в протидії транснаціональним злочинним організаціям. Спочатку існувала двостороння домовленість між Північним командуванням США та Мексиканським секретаріатом ВМС, однак в серпні 2011 р. Канада стала офіційним членом NAMSI. За участі Канади NAMSI забезпечує фундамент, на якому можна будувати тристороннє співробітництво у сфері морської оборони. Значна частина співпраці зосереджена на розробці стандартних операційних процедур та протоколів військово-морської сумісності [21].

Важливе значення у двосторонній співпраці у сфері безпеки і оборони двох держав має кіберсфера. Фактично в усі безпекові домовленості між США та Канадою включено питання кіберзагроз та боротьби з ними [14]. США та Канада поглибили співробітництво в галузі кібербезпеки через альянс «Five eyes» («П'ять очей»). Альянс був створений під час Другої світової війни для обміну розвідданими і включає в себе США, Великобританію, Канаду, Австралію та Нову Зеландію. Зважаючи, що рівень америанської кіберрозвідки є досить високим, це дозволяє іншим країнам отримати доступ до баз даних. А відтак, платформа «Five eyes» дозволяє збільшити потік та доступ до розвідданих з усього світу. Сфера кібербезпеки Канади тісно пов'язана з керівними принципами та пріоритетами кібербезпеки США, Великобританії та Австралії. Однак, між США та іншими партнерами «Five eyes» все ж існує розрив у можливостях через обмежену кількість новітніх технологій. США є найбільшим партнером Канади у боротьбі з кіберзагрозами, завдяки цьому Канада використовує можливості NASA, а саме програмне і системне забезпечення, персонал і новітні технології [12]. Тому Канада отримує явну користь від тісної співпраці з США у сфері кібербезпеки, оскільки через характер розвитку загроз Канаді все складніше забезпечувати безпеку самостійно. Управління інформацією, що є результатом цієї співпраці, залишається ключовою цінністю, яку потребують як американська, так і канадська громадськість.

Ще однією платформою для співробітництва у сфері безпеки і оборони двох країн є НАТО. Канада та США мають привілейовані відносини в НАТО як єдині два неєвропейські члени Альянсу. Канада та США поділяють взаємну прихильність до Альянсу НАТО як головної міжнародної організації у сфері безпеки та оборони [22].

Канадські військові разом з військовими США та силами інших країн НАТО воювали в об'єднаних коаліціях у всіх великих конфліктах після Другої світової війни, включаючи війну в Кореї 1950 – 1953 рр., війну в Затоці 1990 – 1991 рр. та війну в Косово 1998 – 1999 р. [7] Винятком з цього стала опозиція уряду Канади проти війни у В'єтнамі та початку війни в Іраку, що призвело до короткої дипломатичної напруги між двома країнами [2].

Канада була однією з перших країн, яка приєдналася до військової операції в Афганістані, що стала відповіддю на терористичні атаки 2001 р. у США. Туди було направлено майже 900 піхотинців і приблизно 40 членів підрозділу спеціальних військ Канади. Їх основним завданням було забезпечення безпеки на авіабазі в Кандагарі, однак вони також брали участь у доставці гуманітарної допомоги в

Афганістан та у бойових завданнях до 2011 р. Загалом Канада посприяла розгортанню п'ятого за величиною контингенту Міжнародних сил сприяння безпеці в Афганістані до 2014 р [5].

У 2011 р. протягом 7 місяців Канада разом із США в рамках НАТО брали участь у міжнародній військовій операції в Лівії. Вони були відповідальні за знищення протиповітряної оборони противника і за патрулювання повітряного простору [3].

Канада з 2014 р. і до сьогодні бере участь у військовій кампанії проти Ісламської держави в Іраку та Сирії під керівництвом США, а саме в операції «Вплив» (Operation Impact). Канада підтримувала повітряні операції коаліції своїми дозаправними та тактичними літаками до 2016 р. [10] Станом на 2020 рік Канада разом з США здійснює підготовку, консультування та допомогу іракським силам безпеки, надає розвідувальну підтримку для виявлення цілей Ісламської держави та захисту коаліційних сил, а також надає медичний персонал, який допомагає коаліційним силам на півночі Іраку і в Сирії [18].

Незважаючи на всебічну інтеграцію військової політики Канади і США, обом країнам не вдається досягти консенсусу в певних проблемних питаннях. Так, Вашингтон негативно реагує на політику Оттави у сфері боротьби з міжнародним тероризмом. Звертають увагу США і на недостатнє фінансування Канадою оборонних зобов'язань по лінії НАТО, і на м'яку політику Канади щодо біженців та іммігрантів, яка може дозволити терористам проникнути з території Канади до США [1].

Проте на Варшавському саміті Альянсу 2016 р. країни-члени, після багаторазових заяв Д. Трампа щодо збільшення ВВП на оборону, взяли на себе зобов'язання витратити по 2% ВВП протягом десятиліття. Відповідно до нової оборонної політики уряду Дж. Трюдо, загальні витрати на оборону Канади до 2024 – 2025 рр. сягатимуть 1,4% ВВП, на 2019 р. Канада витратила 1,31%, а США – 3,42% ВВП відповідно [6]. Згідно з новою політикою уряду Трюдо, Канада збільшить і витрати на оборону на 73% протягом наступного десятиліття з 14,6 млрд дол. у 2016 р. до 25,2 млрд дол. у 2026 р. Додаткові ресурси будуть використані для придбання нових літальних апаратів, кораблів та іншого устаткування. У 2018 р. Канада розширила чисельність Збройних сил Канади на 3500 осіб [10] (на 2020 р. число регулярної армії сягає 71 тис. осіб) [13]. Проте, в порівнянні з витратами США на військові потреби – 649 млрд дол. та чисельністю армії в 1,4 млн військовослужбовців (на 2020 р.) є недостатнім [25]. Такі можливості США, з одного боку, є для Канади подушкою

безпеки, а з іншого, показують асиметрію у військовому потенціалі двох країн.

Однак США і Канада надалі висловлюють готовність поглиблювати співробітництво у сфері безпеки і оборони, адже держави пов'язані між собою спільними загрозами безпеки і мають схожі позиції на міжнародній арені щодо більшості проблем, як наприклад війна в Україні, де вони висловлюють підтримку Україні і засуджують агресію РФ.

Отже, співробітництво між США і Канадою у XXI ст. у сфері безпеки і оборони розвинуте до стратегічного партнерства як на дво-, так і на багатосторонньому рівнях. Вони співпрацюють в NORAD, де збройні сили кожної з держав регулярно співпрацюють, проводять військові навчання і обмінюються досвідом. У NANSI разом з Мексикою діють у відповідь на постійні морські загрози і борються з трансатлантичними злочинними організаціями. У сфері кібербезпеки США і Канада разом з Австралією, Новою Зеландією і Великобританією проводять обмін розвідданими в альянсі «Five eyes» і запобігають кіберзлочинам на територіях своїх держав. Будучи двома неєвропейськими членами НАТО, Канада і США активно співпрацюють один з одним під час військових операцій, починаючи з Корейської війни (1950 – 1953 рр.) і до сьогодні (боротьби проти Ісламської держави), а також сприяють підтриманню миру і безпеки у всьому світу.

Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у ґрунтовному аналізі подальшого розвитку співробітництва Канади та США у сфері оборони і безпеки, зважаючи на появу нових загроз, що впливають на безпеку двох держав та регіону в цілому.

Джерела та література

1. Дерев'яно І. П. Американський вектор у системі зовнішньополітичних орієнтирів Канади. URL: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/Nvdau_2016_23\(1\)_7%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/Nvdau_2016_23(1)_7%20(1).pdf) (дата звернення: 17.03.2020).
2. Дерев'яно І. П. Відносини Канади і США: асиметрія і взаємозалежність. URL: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/3648-13426-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/3648-13426-1-PB%20(1).pdf) (дата звернення: 17.03.2020).
3. 2011 military intervention in Libya. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/2011_military_intervention_in_Libya (date of access: 17.03.2020).
4. Agreement Between the Government of Canada and the Government of the United States of America on the North American Aerospace Defense Command. URL: <https://www.treaty-accord.gc.ca/text-texte.aspx?id=105060> (date of access: 17.03.2020).

5. Azzi S., Foot R. Canada and the War in Afghanistan. URL: <https://thecanadianencyclopedia.ca/en/article/international-campaign-against-terrorisim-in-afghanistan> (date of access: 17.03.2020).

6. Banerjee S. US-Canada 'Security' Relationship. 2017. URL: https://icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=1219&lid=926 (date of access: 17.03.2020).

7. Canada–United States relations. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Canada%E2%80%93United_States_relations#Military_and_security (date of access: 17.03.2020).

8. Ek C., Haddal Ch., Schnepf R. and others. Canada – U.S. Relations. Congressional Research Service. 2009. URL: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/96-397.pdf> (date of access: 17.03.2020).

9. Exercise Maple Resolve. URL: https://www.army.mil/standto/archive_2018-05-21/ (date of access: 17.03.2020).

10. Fergusson I., Meyer J. Canada-U.S. Relations. Congressional Research Service. 2018. URL: <https://fas.org/sgp/crs/row/96-397.pdf> (date of access: 17.03.2020).

11. Joint Statement from President Donald J. Trump and Prime Minister Justin Trudeau. 2017. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/joint-statement-president-donald-j-trump-prime-minister-justin-trudeau/> (date of access: 17.03.2020).

12. Louie C. U.S.-Canada Cybersecurity Cooperation. 2017. URL: <https://jsis.washington.edu/news/cybersecurity-cooperation-u-s-canada/> (date of access: 17.03.2020).

13. Mandate of National Defence and the Canadian Armed Forces. URL: <http://www.forces.gc.ca/en/about-us.page> (date of access: 17.03.2020).

14. Moens A., Cushing S., Dowd A. Cybersecurity challenges For Canada and the United States. 2015. URL: <https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/cybersecurity-challenges-for-canada-and-the-united-states.pdf> (date of access: 17.03.2020).

15. NORAD at 40. Historical Overview. URL: <https://fas.org/nuke/guide/usa/airdef/norad-overview.htm> (date of access: 17.03.2020).

16. NORAD, USNORTHCOM and Canadian Joint Operations Command Commander Sign Cooperative U.S./Canada Documents. URL: <https://www.northcom.mil/Newsroom/Article/563647/norad-usnorthcom-and-canadian-joint-operations-command-commander-sign-cooperat/> (date of access: 17.03.2020).

17. North American Aerospace Defense Command. URL: <https://www.norad.mil/Newsroom/Fact-Sheets/Article-View/Article/578770/north-american-aerospace-defense-command/> (date of access: 17.03.2020).

18. Operation IMPACT. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/services/operations/military-operations/current-operations/operation-impact.html> (date of access: 17.03.2020).

19. Pelissero M. U.S. Navy kicks off ICEX 2020 in Arctic Ocean. URL: <https://www.norad.mil/Newsroom/Article/2104840/us-navy-kicks-off-icex-2020-in-arctic-ocean/> (date of access: 17.03.2020).

20. Schreiber M. U.S. Navy submarines surface near the North Pole as a major Arctic exercise gets underway. URL: <https://www.arctictoday.com/u-s-navy-submarines-surface-near-the-north-pole-as-icex-2020-gets-underway/> (date of access: 17.03.2020).

21. The Canada-U.S. Defence Relationship. URL: <http://www.forces.gc.ca/en/news/article.page?doc=the-canada-u-s-defence-relationship/hob7hd8s> (date of access: 17.03.2020).

22. The Canada-U.S. Defence Relationship. URL: <https://www.canada.ca/en/news/archive/2014/04/canada-defence-relationship.html> (date of access: 17.03.2020).

23. Timmons H. By threatening Canada on trade, Trump risks the greatest defense partnership in US history. Quartz. 2018. URL: <https://qz.com/1295186/g7-donald-trumps-tariffs-on-canada-endanger-a-key-us-military-relationship/> (date of access: 17.03.2020).

24. U.S. Relations with Canada. URL: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-canada/> (date of access: 17.03.2020).

25. United States Military Strength (2020). URL: https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=united-states-of-america (date of access: 17.03.2020).